

2.Атаманова Н. В. Правовий порядок Запорізької Січі: історико-теоретичне дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Н. В. Атаманова; Міжнар. гуманіт. ун-т. - О., 2013. - 19 с.

3.Бачинська О. А. Історія козацтва після зруйнування Запорозької Січі (1775-1905) / О. А. Бачинська, Т. В. Чухліб. - Київ : Арій, 2016. - 464 с.

4.Бедрій М. Козацьке право як історичний тип українського звичаєвого права (XVI ст. – 40 рр. XIX ст.) / М. Бедрій // Вісник Львівського університету. Серія юридична. - 2015. - Вип. 61. - С. 78-86.

5.Бедрій М. М. Копні суди на українських землях у XIV–XVIII ст.: історико-правове дослідження : монографія / М. М. Бедрій. Львів : Галицький Друкар, 2014. – 264 с.

6. Бурдін М. Ю. Історія держави і права України : практикум / М. Ю. Бурдін, О. А. Гавриленко, І. Д. Коцан та ін. ; за ред. М. Ю. Бурдіна. – Х. : ФОП Бровін О.В., 2017. – 444 с.

7.Zarosylo V.O., Kozachenko O.I.,Medvid F.M., Nikonov M.M., Zfrosylo V.V. Philosophical problems of human being in the legal environment in Ukraine // ASTRA Salvensis, Supplement. № 1, 2020.- С. 123-130.

8.Медвідь Ф.М. Українська козацька республіка Богдана Хмельницького: національні інтереси і геополітичні пріоритети // Гетьманська Україна між Польщею, Росією та Туреччиною. Монографія. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2019. 386 с. –С.40-50.

9. Терлюк І.Я. Історія держави і права України (Доновітній час): Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2006. – 400 с.

10.Худояр Л. В. Джерела права Запорозької Січі / Л. В. Худояр // Правова держава : щорічник наук. праць / редкол.: Ю. С. Шемшученко (гол. ред.) та ін., Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – 2015. – Вип. 26. – С. 35-43.

## ПРАВО ЗАПОВІДАЧА НА ЗМІНУ ТА СКАСУВАННЯ ЗАПОВІТУ

**Пилипчук Ірина Ігорівна**

здобувач середньої освіти юридичного відділення

Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола

**Самойлова Ілона Анатоліївна**

викладач юридичних дисциплін юридичного відділення

Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола

Україна

**Мета:** проаналізувати в якому порядку заповідач має право змінити та скасувати заповіт.

**Метод:** опис, аналіз, узагальнення.

Інститут спадкового права є одним з найважливіших, як в стародавніх так і в сучасних правових системах. Його особливістю є те, що об'єктом спадкування, переважно, є право власності. Важливими елементами, які з давніх часів так і до сьогодення перебувають в центрі уваги людини, держави, суспільства його умови, обсяг, розмір та кількість спадкового права, адже особливо ці чинники зачіпають інтерес кожного з суб'єктів.[1]

За загальним правилом, спадкування здійснюється за заповітом та за законом.

Заповіт – односторонній правочин з волевиявленням однієї особи (за винятком заповіту подружжя), внаслідок чого після її смерті у осіб, зазначених у заповіті, виникає чи зникає право на одержання спадщини.

Право заповідача на скасування та зміну заповіту — заповідач має право у будь-який час скасувати заповіт або внести до нього зміни. [2]

Я повністю погоджуюся з О.П. Печерним, який вказує на основну відмінність понять «скасування» та «заміна» заповіту. Скасування – нове розпорядження заповідача про втрату чинності заповіту (всіх його положень), а зміна – це внесення змін до окремих положень заповіту, в якому його загальний зміст зберігається. Тому, основна відмінність внесення змін від скасування це те, що зміни містять посилання на попередній зміст складеного заповіту.

Предметом зміни може виступати індивідуалізація, конкретизація або зміна даних про спадкове майно. [3]

Відповідно до норм чинного Цивільного кодексу України, пізніше складений заповіт скасовує раніше складений повністю або у частці, у якій вона суперечить заповіту, складеному пізніше. Важливо, що в попередньому заповіті не завжди обов'язковою вказівка про те, що попередній заповіт скасовується.[4]

Скасування заповіту, внесення до нього змін провадяться заповідачем особисто.

Заповіт може бути скасований нотаріусом або органом, на який покладено здійснення таких дій за поданням заяви. При скасуванні раніше складеного заповіту не обов'язковою умовою є складення нового заповіту чи внесення змін у раніше складений заповіт.

Попередній заповіт вважається скасованим з моменту скасування його заповідачем у законному порядку. Але, якщо наступний заповіт суд визнав недійсним, то попередній набуває своєї чинності.

У випадку, якщо вносить зміни чи скасовує заповіт нотаріус, то відповідно повинен зробити про це відмітку на примірнику заповіту, що зберігається у справах державної нотаріальної контори (приватного нотаріуса), у державному нотаріальному архіві, і відмітку в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій та в алфавітній книзі обліку заповітів.

У в разі, якщо заповідач дасть примірник заповіту то нотаріус повинен здійснити запис про заміну чи скасування заповіту і в цьому примірнику та в подальшому здійснити аналогічні дії.

Щоб заява вважалася такою, що має юридичне значення, необхідне нотаріальне посвідчення. [2]

Відповідно до закону України «Про нотаріат», нотаріус, при посвідченні, якому стало відомо про наявність раніше складеного заповіту, повинен повідомити державний нотаріальний архів, нотаріус чи орган місцевого самоврядування, де зберігається примірник раніше посвідченого заповіту.[5]

Заповіт щодо подружжя може бути скасований кожним з подружжя,

тільки за життя останніх.[2]

І нарешті, якщо заповіт складений та посвідчений, змінений або скасований відповідно до закону, він підлягає обов'язковій реєстрації в електронному Спадковому реєстрі.

При виконанні останніх дій, заповідачу видається витяг, відповідно до проводиться плата (не поширюється на інвалідів I та II групи, інвалідів Великої Вітчизняної війни) у розмірі 68 гривень.

**Висновок:** Аналіз юридичної конструкції цієї норми у логічному зв'язку з іншими нормами книги VI Цивільного кодексу свідчить про очевидність пріоритету спадкування за заповітом над спадкуванням за законом. Це впливає не тільки з формального розташування норм про спадкування за заповітом перед нормами про спадкування за законом, а й із цілої низки норм книги VI, які, зокрема, запроваджують нові види заповітів, раніше невідомі законодавству України, істотно зменшують застосування випадків обмеження принципу свободи заповіту, зменшуючи суб'єктний склад та обсяг права на обов'язкову частку у спадщині.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Спадкування за заповітом : веб-сайт. URL: <https://xreferat.com/22/12591-1-spadkuvannya-za-zapov-tom.html> (дата звернення: 24.04.2021)
2. Порядок складання, скасування та зміни заповіту : веб-сайт. URL: <http://vilnogirsk-rada.gov.ua/novyny-ta-oholoshennya/novyny/poryadok-skladannya-skasuvannya-ta-zminy-zapovitu/>
3. Цивільний кодекс України. Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням пропозицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т.12: Спадкове право/за ред. І.В.Спасибо-Фатєєвої. Харків: ФО-П Колісник А.А., 2009. 544с.
4. Цивільний кодекс України від 01.01.2021 № 435 – IV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України 18.12.2016 – Режим доступу :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

5. Закон України «Про нотаріат» від 01.12.2002 № 3425 – XII // База даних «Законодавство України» ; Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>

6. Зміна та скасування заповіту : веб-сайт. URL : <https://bahmut.in.ua/novosti/v-donetskoj-oblasti/1842-zmina-ta-skasuvannya-zapovitu>

**ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ  
ПРАВА ЄС І ХАРТІЇ ОСНОВНИХ ПРАВ ЄС**

**Поліванова Олена Миколаївна,**

к.ю.н., доцент кафедри міжнародного права і

порівняльного правознавства,

Київський університет права

Національної академії наук України

м. Київ, Україна

**Радчук Марта Віталіївна**

студентка IV курсу юридичного факультету,

Київський університет права

Національної академії наук України

**Вступ.** Неготовність приєднання Європейського Союзу (далі - ЄС) до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі - Конвенція) порушує необхідність вивчення застосування інших джерел основних прав людини, зокрема загальних принципів права Союзу і Хартії основних прав ЄС, у межах ЄС, що і виступає **метою** даної роботи.

**Матеріали і методи.** В основу дослідження увійшли положення установчих договорів ЄС, Хартії основних прав ЄС та практика Суду справедливості ЄС щодо застосування основних прав в ЄС. Дослідження здійснювалося за допомогою загальнонаукових методів дослідження: у тому числі аналізу, синтезу, порівняння, індукції, дедукції тощо.

**Результати і обговорення.** Зважаючи на те, що основні права людини в ЄС можна знайти в установчих договорах ЄС [19] та його вторинному праві [18], все ж у праві ЄС є два основних джерела фундаментальних (основних) прав: неписані загальні принципи права ЄС та Хартія основних прав ЄС [19]. Як загальні принципи, так і положення Хартії становлять первинне право ЄС, і вони збігаються. Обидва джерела застосовуються лише в межах права ЄС і, отже, мають однакову сферу застосування [11]. Це положення виходить із

практики Суду справедливості ЄС (далі – Суд ЄС) щодо сфери застосування загальних принципів. Відповідно до п. 1 ст. 50 Хартії її положення адресовані інститутам, органам, установам Союзу, із належним урахуванням принципу субсидіарності, та державам-членам лише тоді, коли вони виконують право Союзу [2]. Отже, вони повинні поважати права, принципи, сприяти їх застосуванню відповідно до своїх повноважень, поважаючи межі повноважень Союзу, покладених на нього установчими договорами [2]. В даний час Суд ЄС використовує п. 1 ст. 51 Хартії за аналогією із загальними принципами права ЄС [11].

Загальні принципи права Союзу – це неписані принципи, визначені Судом ЄС, які існують починаючи із 1960-х років і можуть, як і інші джерела первинного права ЄС, використовуватись «для визначення того, чи діє акт вторинного права ЄС, чи застосовується положення національного законодавства» [22]. Відповідно, п. 3 ст. 6 Договору про ЄС (далі — ДЄС) закріплює, що основні права, гарантовані Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод, і, оскільки вони впливають із конституційних традицій, спільних для держав-членів ЄС, становлять загальні принципи права Союзу [19].

Хартія ж, на противагу — сучасний білль п'ятидесяти основних прав та принципів (додаткові чотири статті Хартії стосуються тлумачення та застосування положень щодо прав та принципів), розроблений європейським конвентом членів парламентів (як національних парламентів, так і Європейського парламенту) та урядів, громадянського суспільства, проголошений в 2000 році і юридично обов'язковий з моменту набуття чинності Лісабонським договором 1 грудня 2009 року [21]. Відповідно, п. 1 ст. 6 ДЄС встановлює: «Союз визнає права, свободи та принципи, викладені в Хартії основних прав Європейського Союзу [...], яка матиме таку ж юридичну цінність, що і Договори» [19]. Як уже зазначалося, у рамках п. 1 ст. 50 Хартії основні права, як вони визначені в Хартії, застосовуються на національному рівні лише там, де держави-члени «виконують законодавство Союзу». Однак,

оскільки дане формулювання досить широке, з практики Суду ЄС випливає, що держави-члени ЄС застосовують Хартію, коли вони діють в межах сфери права Союзу [20]. Хартія може застосовуватися до широкого кола питань, як от юридична допомога [5], покарання за митні правопорушення [3], картелі [17], працевлаштування місцевих поліцейських [9], забір крові [6], експлуатація ігрових автоматів [12], підтримка розвитку сільської місцевості [4], реклама телевізійних мовників [15], розкриття інформації про бухгалтерські документи [16], обов'язок видавати відбитки пальців на паспорт [10] та вік виходу на пенсію [4]. Використання Хартії свідчить про те, що певні сфери політики особливо схильні до аргументування на її основі. У справах на розгляді Суду ЄС Хартія часто використовується в таких сферах: соціальна політика, притулок та міграція, захист споживачів, судова співпраця у цивільних справах (наприклад, юрисдикція, визнання та виконання рішень у справах подружжя та у справах батьківської відповідальності), оподаткування (податок на додану вартість); інтелектуальна власність, сільське господарство, навколишнє природне середовище, захист даних та судова співпраця у кримінальних справах (європейський ордер на арешт) [1].

Хартія містить права, що відповідають правам, гарантованим Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року, значення та обсяг цих прав будуть однаковими з тими, що передбачені згаданою Конвенцією (п. 3 ст. 52 Хартії). Однак, поки ЄС не приєднався до Конвенції, вона не є юридичним документом, офіційно включеним у право Союзу [7; 8; 13; 14]. Попри той факт, що відповідно до п. 2 ст. 6 ДЄС, Союз приєднується до Конвенції, Суд ЄС у своєму висновку 2/13 дійшов точки зору, що приєднання відповідно до запропонованої угоди про приєднання не буде відповідати первинному праву ЄС. Конвенція, як така, отже, не є джерелом права ЄС, а право ЄС тлумачиться Судом ЄС автономно. Однак основні права, визнані Конвенцією, складають загальні принципи права ЄС [19] і, отже, відіграють вирішальну роль у правовій системі ЄС.

**Висновок.** Отже, при оцінці права ЄС та національних заходів у межах



сфери застосування права ЄС основними джерелами фундаментальних прав в ЄС є Хартія та загальні принципи права Союзу [8].

## СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Applying the Charter of Fundamental Rights of the European Union in law and policymaking at national level. European Union Agency for Fundamental Human Rights. 2020. URL: [https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra\\_uploads/fra-2018-charter-guidance\\_en.pdf](https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-charter-guidance_en.pdf) (дата звернення: 29.04.2021).
2. Charter of Fundamental Rights of the European Union. *OJ C 326*, 26.10.2012, p. 391–407.
3. CJEU, C-546/09, Aurubis Bulgaria AD v. Nachalnik na Mitnitsa Stolichna, 31 March 2011.
4. CJEU, C-401/11, Blanka Soukupová v. Ministerstvo zemědělství, 11 April 2013.
5. CJEU, C-279/09, DEB Deutsche Energiehandels-und Beratungsgesellschaft mbH v. Bundesrepublik Deutschland, 22 December 2010.
6. CJEU, C-528/13, Geoffrey Léger v. Ministre des Affaires sociales, de la Santé et des Droits des femmes and Etablissement français du sang, 29 April 2015.
7. CJEU, C601/15 PPU, J. N. v. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie [GC], 15 February 2016, para. 45.
8. CJEU, Joined cases C-203/15 and C-698/15, Tele2 Sverige AB v. Post- och telestyrelsen and Secretary of State for the Home Department v. Tom Watson and Others [GC], 21 December 2016.
9. CJEU, C-416/13, Mario Vital Pérez v. Ayuntamiento de Oviedo, 13 November 2014.
10. CJEU, C-291/12, Michael Schwarz v. Stadt Bochum, 17 October 2013.
11. CJEU, C-406/15, Petya Milkova v. Izpalnitelen direktor na Agensiata za privatizatsia i sledprivatizatsionen kontrol, 9 March 2017, paras. 50 and 54.
12. CJEU, C-390/12, Robert Pfleger and Others, 30 April 2014.
13. CJEU, C-571/10, Servet Kamberaj v. Istituto per l'Edilizia Sociale della

Provincia autonoma di Bolzano (IPES) and Others [GC], 24 April 2012, paras. 59–62.

14. CJEU, C-501/11 P, Schindler Holding Ltd and Others v. European Commission, 18 July 2013, para. 32.

15. CJEU, C-234/12, Sky Italia Srl v. Autorità per le Garanzie nelle Comunicazioni, 18 July 2013.

16. CJEU, C-418/11, Texdata Software GmbH, 26 September 2013.

17. CJEU, C-17/10, Toshiba Corporation and Others v. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [GC], 14 February 2012.

18. Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation, OJ L 303, 2 December 2000, pp. 16–22.

19. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *OJ C 326*, 26.10.2012, p. 13–390.

20. European Union (EU) (2007), Explanations relating to the Charter of Fundamental Rights, OJ C 303, 14 December 2007, pp. 17–37.

21. Official Journal of the European Union, OJ C 83, 30 March 2010, pp. 389–403.

22. Opinion of Advocate General Colomer of 24 January 2008, para. 19 in CJEU, Joined cases C-55/07 and C-56/07, Othmar Michaeler (C-55/07 and C-56/07), Subito GmbH (C-55/07 and C-56/07) and Ruth Volgger (C-56/07) v. Amt für sozialen Arbeitsschutz and Autonome Provinz Bozen, 24 April 2008.

# СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ ТАКОГО ЯВИЩА ЯК ВБИВСТВО НА ЗАМОВЛЕННЯ

**Тимчишин Андрій Михайлович**

к.ю.н., доцент  
Університет «Україна»  
м. Київ, Україна

**Вступ.** Сучасний стан криміногенної ситуації в Україні характеризується не стільки збільшенням кількісних характеристик злочинності, скільки зростанням її якісних показників. Злочини проти життя і здоров'я людей становлять велику політичну й соціальну небезпеку. Убивства на замовлення, що значно поширилися в останні роки, вносять в життя суспільства особливий резонанс. Значною мірою це пов'язано зі специфічним характером розглядуваної категорії злочинів: застосуванням способів убивства, небезпечних для життя багатьох людей (з використанням автоматичної зброї, вибухових пристроїв), особою потерпілих (жертвами стають посадові особи державних органів, політики, бізнесмени, працівники правоохоронних органів, журналісти).

Розкриття й розслідування вбивств на замовлення являє собою значну складність для практичних працівників через їх ретельну підготовку, професіоналізм виконавців, наявність декількох суб'єктів злочину (замовника, посередника, виконавця), мінімальну кількість слідів. Хоча злочини цього виду не нове явище у практиці правоохоронних органів, проте методика їх розслідування ще не одержала достатнього висвітлення в криміналістичній літературі та містить значний науковий інтерес.

**Мета.** Метою наукової роботи є аналіз на основі судово-слідчої практики та теоретичних концепцій соціально-правових чинників виникнення такого явища як вбивство на замовлення в Україні.

**Методи дослідження.** Методологічним підґрунтям тез конференції є діалектико-матеріалістичний метод наукового пізнання, що відображає

взаємозв'язок теорії та практики. У процесі роботи над порушеною проблемою були використані загальнонаукові та інші універсальні методи дослідження – формально-логічний, системно-структурний, порівняльний, статистичний. Формально-логічний метод дослідження застосовувався для виявлення способів учинення і приховування злочинів даної категорії. Порівняльний метод надав можливість окреслити місце методики розслідування вказаних злочинів у загальній методиці розслідування вбивств. Статистичний метод використовувався для аналізу статистичних показників зростання злочинності.

**Результати і обговорення.** Аналіз суспільно-політичної обстановки, що склалася в Україні, свідчить про подальше загострення криміногенної ситуації. Це пов'язано в першу чергу з економічною кризою, падінням виробництва, зниженням життєвого рівня окремих верств населення. У злочинну діяльність втягуються все більш широкі прошарки населення, молодь, зростає рецидивна злочинність. Процеси, що відбуваються, свідчать про агресивний характер зростаючої насильницької злочинності в Україні.

Убивство на замовлення є найнебезпечнішим видом кримінального вирішення економічних, політичних і міжособистісних конфліктів. Короткий історичний екскурс дає змогу зрозуміти, що в радянський період вітчизняна слідча практика не стикалася зі злочинами такого роду (за винятком одиничних випадків убивств на замовлення кого-небудь із подружжя), а в Кримінальному кодексі УРСР не було передбачено покарання за такий злочин. Пізніше, вже у 90-ті роки, з появою певної категорії людей – осіб, здатних оплатити виконання свого злочинного задуму по ліквідації жертви, а також осіб, які готові виконати таку «роботу» і мають необхідний «досвід», це стало реальністю. Перші дані про кількість убивств на замовлення, вчинених на території України, з'явилися вже в 1994 р. За інформацією Генеральної прокуратури, усього в Україні в 1994 р. вчинено 198 убивств на замовлення, з них по регіонах: м. Київ – 51; Республіка Крим – 38; Одеська область – 15; Донецька – 23; Луганська – 9; Херсонська – 5; усі інші області – 57 [1, с. 34].

В ті часи під час виконання таких убивств стали застосовуватися раніше

не поширені способи вчинення злочину: з використанням вогнепальної зброї, вибухових пристроїв, нетрадиційні способи їх приховування – ліквідація свідків злочину, самого виконавця. Поява таких способів вчинення і приховування вбивств на замовлення, їхня специфіка – груповий характер злочину, необхідність швидкого проведення великого комплексу слідчих (розшукових) дій, висока суспільна небезпека й відповідно значний суспільний резонанс спричинили необхідність конструювання нового складу злочину та його закріплення в чинному законодавстві. Уперше вбивство на замовлення як самостійний вид злочину згадуються в Комплексній цільовій програмі по боротьбі зі злочинністю на 1996-2000 роки [2]. У жовтні 1996 р. до ст. 93 Кримінального кодексу УРСР вноситься пункт «и», який передбачає відповідальність за умисне вбивство, вчинене на замовлення [3].

В кримінальному законодавстві України вбивство на замовлення як самостійний підвид корисливого позбавлення життя іншої людини було спеціально виокремлено. Однак поняття цього злочину не було визначено, а лише вказувалося, що «маються на увазі випадки, коли позбавлення життя потерпілого здійснюється внаслідок угоди, досягнутої між двома її сторонами. При цьому ініціатива щодо укладення угоди може виходити від будь-якої з сторін. Основними характеристиками такої угоди є: а) предмет угоди – смерть одного чи кількох потерпілих; б) сторони угоди – замовник, тобто особа, яка, будучи зацікавленою в смерті потерпілого, замовляє його вбивство, і виконавець – особа, яка береться виконати замовлення; в) основний зміст угоди – виконавець бере на себе обов'язок позбавити життя потерпілого, а замовник зобов'язується здійснити певні дії на користь виконавця за вчинене умисне вбивство або утриматися від вчинення певних дій» [4, с. 397-398].

Лише в лютому 1999 р. Пленум Верховного Суду України визначив убивство на замовлення як «умисне позбавлення життя потерпілого, вчинене особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника). Таке доручення може мати форму наказу, розпорядження, а також угоди, відповідно до якої виконавець зобов'язується позбавити потерпілого життя, а замовник – вчинити

або не вчиняти в інтересах виконавця певні дії матеріального або нематеріального характеру» [5].

З 1996 р. на території України спостерігається стійка тенденція до зростання числа вбивств, вчинених на замовлення. Так, тільки за десять місяців 1996 р. виявлено понад 100 убивств на замовлення [6, с. 6]. За дев'ять місяців 1997 р. згідно зі статистичними даними форми № 1а МВС в Україні 111 убивств на замовлення і вбивств у процесі протистояння злочинних угруповань [7]. У 1998 р. найбільша кількість кримінальних справ по даній категорії розглянуто Донецьким – 12, Харківським – 7, Херсонським – 7 обласними судами, Верховним судом Автономної Республіки Крим – 8. В Івано-Франківському і Рівненському обласних судах справи за цими категоріям злочинів не розглядалися [8]. Усього по Україні організованими злочинними групами вчинено у 1999 р. 14 убивств на замовлення, в 2000 р. – 20, у 2001 р. – 4 [9, с. 20].

Чинний Кримінальний кодекс України, який вступив у дію 1 вересня 2001 р., за вчинення вбивства на замовлення в п. 11 ч. 2 ст. 115 передбачає відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічне позбавлення волі [10]. З появою нового Кримінального кодексу спостерігаємо незначну тенденцію до зниження кількості замовних вбивств в Україні того періоду. Так у 2002 р. – 13, 2003 р. – 15, 2004 р. – 16, 2005 р. – 16, 2006 р. – 25, 2007 р. – 16, 2008 р. – 14, 2009 р. – 11 вбивств на замовлення [11, с. 322].

В подальші роки згідно офіційних статистичних даних (2013-2017 рр.). в Україні було вчинено 41497 вбивств, з них 51 вбивство на замовлення. Пікова критична ситуація спостерігалась у 2014 році, в цей тяжкий для країни період було вчинено 12639 вбивств, з них 13 вбивств на замовлення. У порівнянні з 2014 р. в 2017 р. спостерігалась позитивна тенденція до зменшення цієї невтішної статистики, а саме 5393 вбивства, з них 7 на замовлення [12]. Слід зазначити, що в останні роки і надалі спостерігається тенденція щодо зменшення кількості умисних вбивств, так в 2018 р. – 5600 вбивств, в 2019 р. –

5508 вбивств, та у 2020 р. – 3844 вбивств відповідно [13].

Як ми бачимо, з початком бойових дій на сході країни різко погіршилась криміногенна ситуація, що обумовлено значним зростанням кількості умисних вбивств, тяжких злочинів, пов'язаних із проявами тероризму, застосуванням зброї, вибухових пристроїв тощо.

**Висновки.** Таким чином, аналізуючи судово-слідчу практику можна виділити окремі соціально-правові чинники виникнення та поширення вбивств на замовлення в Україні, а саме:

- зміни в політичній системі України характеризуються загостренням загальної криміногенної ситуації. Складності перехідного періоду, зміни в соціально-економічній обстановці, невідповідність законодавства цим змінам і потягли за собою сплеск злочинності, появу нових видів злочинів.

- боротьба за лідерство окремих політичних і злочинних груп. Проведений аналіз і узагальнення матеріалів практики розслідування вбивств на замовлення показали, що представники злочинного середовища (лідери або члени злочинних угруповань, кримінальні «авторитети») складають 15%, а особи, які активно займаються політикою, – 7 % від загального числа потерпілих від убивств на замовлення.

- економічні процеси, що також відчутно позначилися на зростанні злочинності в державі.

- корумпованість державних владних структур, використання державними службовцями, співробітниками правоохоронних органів і судів, іншими посадовцями своїх повноважень у корисливих цілях також є однією з причин зростання злочинності, придбання нею організованих форм і професійної спрямованості.

- недостатня законодавча база. Наявність розбіжностей у Конституції України й у національному законодавстві, відомчих нормативно-правових актах сприяє зниженню гарантії особистої безпеки громадян, їх соціального захисту, а відтак подальшій криміналізації суспільства.

- зростання чисельності організованої злочинності.

- зниження моральних критеріїв у суспільстві суттєво відбивається на стані загальної кримінальної ситуації в країні.

- «омолодження» злочинності, у тому числі й організованої. Причиною того, що в злочинну діяльність все частіше втягуються підлітки, є недостатня робота державних служб.

- однією з характерних ознак вчинюваних на сьогодні злочинів (розбійні напади, вимагання, викрадення людей, убивства, у тому числі й на замовлення) є використання вогнепальної зброї, вибухових пристроїв.

- важливе значення має здійснення різного роду заходів щодо посилення режиму охорони державного кордону з метою недопущення нелегального проникнення на територію України іноземців, перевезення контрабанди тощо.

- недостатній рівень матеріально-технічного та фінансового забезпечення правоохоронних органів. Рівень професійної підготовки працівників відповідних служб не завжди відповідає реальним потребам сьогодення.

- прояви сепаратизму та ведення бойових дій на сході України.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Аналіз стану організації роботи щодо розкриття і розслідування умисних вбивств, скоєних на території України в 1994 р. та за 3 місяці 1995 р.: Матеріали Генпрокуратури України за 1995 р. – К.: 1995. – С. 34.

2. Про Комплексну цільову програму боротьби зі злочинністю на 1996-2000 роки: Указ Президента України № 837/96 від 17 вересня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/837/96#Text>

3. Кримінальний кодекс УРСР від 01.04.1961 р. [Електронний ресурс] URL: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/KD0006.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KD0006.html)

4. Уголовный кодекс Украины: Науч.-практич. комментарий. – К.: “А.С.К.”, 1999. – с. 397-398.

5. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 3 від 26.02.99 р. [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-99#Text>



6. Щоткин В.І. Стан слідчої роботи в Україні та завдання по вдосконаленню діяльності слідчого апарату //Матер. навч.-метод. семінару прокурорів-криміналістів органів прокуратури України. – К.: КримАрт, 1997. - С. 6-21.

7. Про усунення недоліків в організації роботи щодо розкриття і розслідування умисних вбивств, вчинених на замовлення: Лист Генеральної прокуратури України від 31 жовтня 1997 р.

8. Витяг із узагальнення слідчої і судової практики застосування законодавства про відповідальність за умисні вбивства на замовлення, за попереднім зговором та організованою групою: Матеріали Управління узагальнення суд. практики та аналізу суд. статистики Верховного Суду України за 1998 р.

9. Інформація про стан злочинності на території України за 12 місяців 2001 р. – К.: Генпрокуратура України, 2001. – С. 20.

10. Кримінальний кодекс України від 01.09.2001 р. [Електронний ресурс]  
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

11. Ігнатов О. М. Кримінологічний аналіз рівня та динаміки вбивств в Україні / О. М. Ігнатов // Форум права. - 2011. - № 4. - С. 314-326. -  
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP\\_index.htm\\_2011\\_4\\_52](http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2011_4_52)

12. Статистика и расследование убийств в Украине за 2014-2017 годы  
URL <https://ru.slovoidilo.ua/2017/10/06/infografika/pravo/statistika-i-rassledovanie-ubijstv-ukraine-2014-2017-gody>

13. Злочинність в Україні: як змінювалась ситуація у 2013-2020 роках  
URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/28/infografika/suspilstvo/zlochynnist-ukrayini-yak-zminyuvalasya-sytuacziya-2013-2020-rokax>

# INHERITANCE OF CRYPTOCURRENCY: CIVIL LEGAL AND FINANCIAL LEGAL ASPECTS [1]

**Ушаков Руслан Михайлович**

Студент

Институт прокуратуры

Саратовской государственной юридической академии

г. Саратов, Россия

**Введение.** В гражданско-правовой и финансово-правовой доктрине в последние годы тема правового регулирования криптовалюты подвергается особому вниманию [2, с. 51-59]. Именно развитие информационных технологий в эпоху глобализации, вызвавшее структурные сдвиги в мировой экономике и породившее новые виды общественных отношений, обусловило возникновение криптовалюты (от греч. *kryptos* – «скрытый») — относительно нового и перспективного цифрового актива, обладающего рядом исключительных свойств, особо востребованных при стремительно меняющемся товарно-денежном обороте. В условиях финансово-экономических кризисов, приводящих к снижению уровня доверия населения к банкам и государственным валютам, криптовалюта как альтернативное средство платежа, обмена и накопления стала объектом живого интереса со стороны граждан, бизнеса и государства, что предопределяет актуальность комплексных правовых исследований данного явления.

**Целью работы** выступает систематизация доктринальных разработок по заявленной теме, их сопоставление с соответствующей российской правовой практикой, а также формулирование собственной научной позиции.

Достижению указанной цели способствовали постановка и решение следующих задач:

1. Исследование правовой природы криптовалюты, установление ее места в системе гражданского и финансового законодательства Российской Федерации.

2. Анализ проблем гражданско-правового и финансово-правового регулирования наследования криптовалюты в российском гражданском праве.

3. Обобщение полученных данных и выработка авторских рекомендаций по преодолению выявленных проблем.

**Материалы и методы.** Методологическую основу исследования составил диалектико-материалистический метод познания действительности, позволивший проанализировать отдельные точки зрения на предмет исследования и решить задачи, поставленные для достижения цели работы. Использовались методы анализа, синтеза, аналогии и обобщения научных, нормативно-правовых и практических материалов, системного толкования закона, правового моделирования, которые в своей совокупности позволили определить сущность и содержание анализируемого явления. Широко применялись методы: исторический, сравнительно-правовой, формально-логический, статистический.

Нормативная основа научной статьи представлена нормами Конституции Российской Федерации 1993 г., Гражданского кодекса Российской Федерации (далее — ГК РФ) и ряда федеральных законов, подзаконных и ведомственных актов. Исследование выполнено на основе анализа и обобщения значительного количества специальной литературы. Использовались акты Центрального Банка Российской Федерации.

**Результаты и обсуждение.** По существу, появление и функционирование «бестелесной» криптовалюты является проявлением тенденции дематериализации гражданского оборота.

Официальная позиция Российского государства по отношению к криптовалюте долгое время была крайне отрицательной, что закономерно — процесс выпуска цифрового актива, производимый частными лицами без санкции Центрального Банка России, а также его оборот, осуществляемый в тени, не только посягают на государственную монополию в сфере эмиссии денег, но и являются неподконтрольными органам власти. Одним из первых было сообщение Центрального Банка России от 27 января 2014 г., в котором

главный регулятор предостерег граждан и юридические лица от использования криптовалюты в сделках, отметив, что при их проведении существует реальная возможность применения криптовалюты в отмывании нелегальных доходов и финансировании терроризма, что может рассматриваться как потенциальная вовлеченность в осуществление сомнительных операций и, соответственно, уголовно наказуемо [3, с. 5-6].

На практике ранее встречались весьма неординарные позиции относительно определения правового статуса криптовалюты. Министром финансов России в октябре 2017 г. было сделано заявление, в котором указывалось, что криптовалюта является денежным суррогатом — инструментом, выполняющим функции денег, но запрещенным законом [4]. Так, в ст. 27 Федерального закона от 10.07.2002 № 86-ФЗ «О Центральном Банке Российской Федерации (Банке России)» зафиксировано, что введение иных, наряду с рублем, денежных единиц, а также выпуск денежных суррогатов запрещен.

Одной из существующих точек зрения является мнение, что криптовалюта, несмотря на специфику своей экономической природы, может быть признана электронными деньгами, поскольку обладает частью признаков, присущих данной разновидности денег. Действительно, применяя формальный подход, отметим, что согласно п. 8 ст. 3 Федерального закона от 27.06.2011 № 161-ФЗ «О национальной платежной системе» к таковым относятся: 1) учет информации о размере средств без открытия банковского счета; 2) обязательное использование электронного средства платежа (средства, позволяющего дистанционно передавать распоряжения оператору об изменении записей в базе данных). То есть с технической стороны и электронные деньги, и криптовалюта не имеют материального носителя, а их существование подтверждается наличием записей в виртуальной базе данных, доступ к которым обеспечивается посредством электронного средства платежа — в частности, в обоих случаях используются онлайн-кошельки и сервисы.

Однако криптовалюта не соответствует иным, на наш взгляд, более

существенным признакам, указанным в законе. Во-первых, принципиальным отличием криптовалюты от электронных денег является то, что для появления криптовалюты у субъекта отсутствует необходимость предварительно предоставить фиатные денежные средства оператору в лице какой-либо финансовой организации — биткоин приобретается лицом самостоятельно либо в процессе майнинга, либо посредством гражданско-правовой сделки, и имеет собственный номинал. Во-вторых, как ранее было отмечено, безналичные деньги в целом (и электронные деньги как их разновидность) по своей правовой природе являются обязательственным правом (требованием), каковых, как правило, не содержит криптовалюта. В-третьих, криптовалюта может быть использована не только для исполнения обязательств перед третьими лицами, но и выступать в качестве товара, свободно обмениваемого на специальных площадках (биржах, торгующих криптовалютой) на любой другой товар/валюту.

Кроме того, согласно содержанию п. 1. ст. 1 Федерального закона от 10.12.2003 № 173-ФЗ «О валютном регулировании и валютном контроле» криптовалюта также не подпадает под понятие иностранной валюты, ибо не является законным средством наличного платежа ни в одном государстве мира.

Однако к настоящему времени отношение государственных органов к криптовалюте в значительной степени изменилось. С момента принятия Президентом России указа от 09.05.2017 № 203 «О Стратегии развития информационного общества в Российской Федерации на 2017 - 2030 годы» и внесения множества изменений в федеральное законодательство правовое регулирование криптовалюты существенно смягчилось.

В 2021 году в России вступил в силу Федеральный закон от 31.07.2020 № 259-ФЗ «О цифровых финансовых активах». Данный закон является одним из серии актов регулирования блокчейн-сферы и будет применяться совместно с уже вступившими в силу Федеральным законом от 18.03.2019 № 34-ФЗ «О внесении изменений в части первую, вторую и статью 1124 части третьей ГК РФ» (дает понятие цифровым правам, относя их к «иному имуществу» (ст.

141.1 ГК РФ) и смарт контрактам); Федеральным законом от 02.08.2019 № 259-ФЗ «О привлечении инвестиций с использованием инвестиционных платформ и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации» (о краундфандинге).

Рассматриваемый закон определяет цифровую валюту, по существу, как имущество, представленное в электронной форме (это распространяет на нее право собственности), что позволяет осуществление ее передачи по наследству на законных основаниях (и включить в конкурсную массу должника при банкротстве, а также в совместно нажитое имущество супругов), но, однако, пока не имеет конкретной легально установленной процедуры реализации (при этом, например, уже выработаны особые правила передачи объектов интеллектуальной собственности или прав из корпоративных договоров). Следует констатировать, что в данной сфере существуют следующие проблемы:

Во-первых, заинтересованным лицам необходимо совершить действия, направленные на охрану и безопасную передачу криптоактивов в порядке наследования. В частности, завещателю следует предусмотреть способ передачи доступа к своему электронному кошельку, в котором хранится цифровая валюта. Решающим фактором является именно фактическая передача доступа к криптовалютному кошельку, на котором хранятся активы, что юридически соответствует обычной процедуре наследования.

Технически передача прав на криптоактивы наследникам реализуется сложно и по-разному в каждом отдельном случае. В частности, для получения наследником доступа к кошельку наследодателя, учетные данные последнего необходимо отразить в отдельном документе, для чего подходит конструкция закрытого завещания (ст. 1162 ГК РФ). В данном случае определенная информация хранится в запечатанном конверте у нотариуса, доступ к которому исключен со стороны всех иных лиц, включая нотариуса.

Однако если криптоактивы находятся на счете в торговой площадке, то целесообразно переместить их на специальный кошелек, ибо локальные акты

бирж и пользовательские соглашения обычно не определяют механизм передачи активов наследникам. На данный момент только Coinbase включила в свое пользовательское соглашение пункт о переходе прав на криптоактивы наследникам владельца в случае его смерти. Биржа Binance закрывает счет умершего и присваивает его средства себе [5].

Во-вторых, для безошибочного оформления передачи криптоактивов необходимо правильно их идентифицировать. Для этого нотариус должен иметь определенный уровень грамотности. Например, возможность пользоваться банковским счетом или совершать операции с ценными бумагами прекращается со смертью лица. И пока законный правопреемник не появится, банк, реестродержатель и биржа будут осуществлять технический надзор за исполнением закона.

Применительно к криптовалюте следует отметить, что у нотариусов нет инструкций насчет того, как обеспечить прекращение пользования цифровым кошельком или как совершить передачу цифровых прав, если в завещании указаны одни токены, а на момент открытия наследственного дела там будут указаны другие токены. Пока не будет разработано подробное методическое пособие по передаче цифровых прав, это право существует только на бумаге: де-факто в настоящее время эффективного механизма наследования цифровых прав в российском праве не существует [5].

В-третьих, вступая в наследство, наследник криптовалюты освобожден от уплаты налогов, поскольку данный объект является имуществом, не подлежащим обязательному задекларированию. Однако если гражданин является государственным служащим, то он в императивном порядке должен обратиться в Федеральную налоговую службу, чтобы решить вопрос о необходимости декларирования дохода от получения криптовалюты, что установлено по Федеральному закону «О противодействии коррупции» от 25.12.2008 № 273-ФЗ. При этом полагаем, что законодателю следует отметить нецелесообразность введения налога на наследование криптовалюты, поскольку, как видится, ключевой проблемой является именно высокая

сложность его реализации.

**Выводы.** Во-первых, криптовалюта признана российским законодателем имуществом, что имеет множество юридических последствий. Во-вторых, поскольку на криптовалюту распространяется режим права собственности, то в отношении нее допустимо осуществление наследования. В-третьих, процедура реализации наследования криптовалюты требует большего внимания законодателя, поскольку данная сфера правового регулирования не регламентирована специализированными актами.

### СПИСОК ИСТОЧНИКОВ

1. Исследование проведено при финансовой поддержке гранта Президента Российской Федерации для государственной поддержки молодых российских учёных - кандидатов наук в рамках научного проекта МК-165.2021.2 на тему «Цифровые челленджи современного наследственного права».

2. Гаврилов В.Н., Рафиков Р.М. Криптовалюта как объект гражданских прав в законодательстве России и ряда зарубежных стран // Вестник экономики, права и социологии. Казань, 2019. № 1. С. 51-59.

3. Информация об использовании при совершении сделок «виртуальных валют», в частности, Биткойн // Вестник Банка России. 2014. № 11. С. 5-6.

4. Силуанов: криптовалюта не сможет заменить рубль в России. URL: <https://tass.ru/ekonomika/4686162> (дата обращения: 11.02.2021).

5. Передача криптовалюты по наследству в России: что важно знать. URL: <https://www.rbc.ru/crypto/news/602a61569a7947ba9c309e53><https://www.rbc.ru/crypto/news/602a61569a7947ba9c309e53> (дата обращения: 08.04.2021).